

**УКАЗАНИЯ
ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ ЧРЕЗ РАБОТА
(ДУАЛНА СИСТЕМА НА ОБУЧЕНИЕ) В ЦЕНТЪР ЗА
ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ (ЦПО)**

I. Нормативно основание за провеждане на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

Съгласно чл. 17а, ал. 1 и 2 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО):

✓ Обучението чрез работа (дуална система на обучение) е специфична форма на обучение за придобиване на професионална квалификация, която се организира въз основа на партньорство, включително въз основа на договор между институциите: професионално училище, професионална гимназия, професионален колеж или **център за професионално обучение и един или няколко работодатели.**

✓ Обучението чрез работа (дуална система на обучение) се организира и осъществява в съответствие със:

- Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО);
- Кодекса на труда (КТ);
- Наредба № 1 от 08.09.2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение)
- Програма за обучение на наставници за придобиване на основни педагогически и психологически знания и умения при работа с обучаваните за осъществяване обучение чрез работа (дуална система на обучение), утвърдена със Заповед на министъра на образованието и науката № РД 09-997/02.04.2019 г.
- Наредба № РД-04-4 от 8 ноември 2019 г. за условията и реда за създаване и поддържане на информационна база данни на работодателите, които

отговарят на изискванията за участие в партньорства за осъществяване на обучение чрез работа (дуална система на обучение).

II. Условия и ред за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение) в ЦПО

- 1.** Обучението чрез работа (дуална система на обучение) се провежда по професии и специалности от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от ЗПОО, за които център за професионално обучение (ЦПО) притежава лицензия.
- 2.** Обучението чрез работа (дуална система на обучение) включва:
  - 2.1. практическо обучение в реална работна среда и
  - 2.2. теоретично обучение в ЦПО.
- 3.** Продължителността на обучението чрез работа (дуална система на обучение) за придобиване на степен на професионална квалификация е в зависимост от степента на професионална квалификация, която се придобива по професията и се определя с рамковите програми по чл. 12 от ЗПОО.
- 4.** Продължителността на обучението чрез работа (дуална система на обучение) за придобиване на професионална квалификация по част от професията се определя с конкретната документация за професионално обучение в ЦПО.
- 5.** В ЦПО обучението чрез работа (дуална система на обучение) за лица, навършили 16 години, се организира през цялата календарна година по график.
- 6.** Обучението чрез работа (дуална система на обучение) се организира и осъществява въз основа на договор между центъра за професионално обучение и един или няколко работодатели.
- 7.** Договорът по т. 6 урежда правата и задълженията на страните, свързани с организацията и провеждането на обучението по професията и

специалността, броя на обучаваните лица, срока на обучението, осигуряването на материално-техническата база и учебната документация и наставниците.

8. Извършването на обучение чрез работа (дуална система на обучение), задълженията и отговорностите на участниците в обучението се конкретизира в Правилника за устройството и дейността на ЦПО.

III. Права и задължения на участниците в организирането и провеждането на обучение чрез работа (дуална система на обучение):

Работодателят като партньор за организиране и провеждане на обучението чрез работа (дуална система на обучение):

1. определя броя на обучаваните, които може да приеме за практическо обучение в реална работна среда;
2. прави заявка за прием на курсисти за обучение чрез работа (дуална система на обучение) в ЦПО;
3. осигурява необходимите за обучението материално-техническа база, финансови, човешки и други ресурси;
4. осигурява здравословни и безопасни условия на труд по време на обучението;
5. разработва и приема вътрешни правила на предприятието за провеждане на практическо обучение в реална работна среда;
6. участва в разработването на критерии за подбор при приема на лица за обучение чрез работа (дуална система на обучение);
7. участва в подбора при приема на лицата за обучение чрез работа (дуална система на обучение);
8. осигурява на всеки обучаван условия за обучение в реална работна среда в съответствие с изискванията за материалната база в Държавния

образователен стандарт (ДОС) за придобиване на квалификация по професията;

9. осигурява на учителите и преподавателите условия за обучение по нови техники и технологии, свързани с упражняването на професиите, по които провеждат практическо обучение;

10. осигурява качеството на практическото обучение в реалната работна среда;

11. участва чрез свой представител в комисиите за провеждане на изпитите за придобиване на професионална квалификация в съответствие с чл. 35 от ЗПОО;

12. определя лице за административно съдействие на наставниците и обучаваните - при необходимост;

13. определя работник или служител от предприятието за **наставник** или наставници на всеки обучаван.

Наставникът:

1. притежава професионална квалификация по професията, по която се извършва обучението, най-малко 3 години доказан професионален опит по същата професия и е преминал обучение за наставници (финансирането на обучението се извършва със средства, осигурени от лицето, което се обучава за наставник, от работодателя, от работодателя и обучаващата институция, или със средства от национални програми и проекти, от европейски фондове и от други източници);

2. има следните задължения:

2.1. участва в разработването и актуализирането на учебните програми по практическо обучение в реална работна среда;

2.2. изпълнява учебния план и учебните програми за провеждане на обучението;

- 2.3. разработва нагледни материали, необходими за обучението;
  - 2.4. запознава всеки обучаван с вътрешните правила на предприятието за провеждане на практическо обучение чрез работа и провежда инструктажи по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд съгласно Наредба № РД-07-2 от 2009 г. за условията и реда за провеждането на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (ДВ, бр. 102 от 2009 г.);
  - 2.5. подпомага адаптацията на всеки обучаван в работната среда;
  - 2.6. организира работното място за всеки обучаван с необходимата техническа и технологична документация, инструменти, машини, уреди, съоръжения и материали за безопасното изпълнение на практическото обучение;
  - 2.7. демонстрира отделни елементи от процеса на работа и поставя производствени или практически задачи за изпълнение;
  - 2.8. контролира изпълнението на поставените задачи, дава практически съвети по време на работа и оценява качеството на изпълнението;
  - 2.9. вписва в дневника за практическото обучение оценки за изпълнението на възложените задачи и постигнатия напредък от обучаемия и го заверява;
  - 2.10. поддържа връзка с обучаващата институция чрез определения преподавател-методик;
3. отговаря за не повече от петима обучавани.

Центърът за професионално обучение като партньор за организиране и провеждане на обучението чрез работа (дуална система на обучение):

1. разработва съвместно с работодателя критерии за подбор при приема на лица за обучение чрез работа (дуална система на обучение) и разпределяне на лицата за практическо обучение в реална работна среда;

2. организира подбора при приема на лицата за обучение чрез работа (дуална система на обучение) и осъществява прием;
3. разработва график за разпределение на учебното време съвместно с работодателя/ите;
4. осигурява качеството на обучението чрез функционираща вътрешна система за осигуряване качеството на професионалното обучение;
5. организира и провежда съвместно с работодателя изпитите за придобиване на професионална квалификация по професията;
6. издава документите по чл. 38, ал. 2, т. 2 и 3, или ал. 3 от ЗПОО за придобита професионална квалификация;
7. поддържа връзка с работодателя и наставника чрез определен от директора на ЦПО преподавател-методик по професионално обучение.

Преподавателят-методик:

1. притежава образование и квалификация, определени в ДОС за придобиване на квалификация по професията и най-малко 3 години доказан професионален опит за обучение по професията, по която се провежда обучението чрез работа;
2. изпълнява функциите на:
  - 2.1. преподавател по учебни предмети или модули за професионална подготовка от учебния план, със седмичната заетост по професионално обучение с учебни часове в ЦПО в не повече от три учебни дни. Останалите дейности в предприятието и в обучаващата институция се разпределят в останалите дни от седмицата;
  - 2.2. методик по общи и специфични проблеми на педагогическата, дидактическата, методическата и професионалната квалификация на преподавателите по професионална подготовка и наставниците;
3. има следните задължения:

- 3.1. подпомага методическата работа на преподавателите по професионална подготовка и на наставниците;
  - 3.2. координира и ръководи работата на преподавателите и наставниците за установяване на единни критерии и средства за оценяване на постиженията на обучаваните;
  - 3.3. установява потребностите от повишаване на квалификацията на преподавателите и на наставниците;
  - 3.4. планира и организира квалификационни дейности в съответствие с установените потребности от квалификация на преподавателите и наставниците;
  - 3.5. оценява ефекта от проведените квалификационни дейности;
  - 3.6. участва в разработването на критерии за подбор при приема на лица за обучение чрез работа (дуална система на обучение);
  - 3.7. участва в подбора при приема за обучение чрез работа (дуална система на обучение);
  - 3.8. участва в разработването и актуализирането на учебните програми за практическото обучение при работодателя.
4. изпълнява функциите си с не повече от шестима наставници.

Обучаваният при обучение чрез работа (дуална система на обучение) има следните задължения:

1. сключва договор с работодател по чл. 230, ал. 1 от КТ;
2. посещава редовно учебните занятия в центъра;
3. спазва вътрешните правила на предприятието за провеждане на практическото обучение в реална работна среда;
4. изпълнява качествено и в срок поставените в процеса на обучение задачи;
5. вписва в дневника за практическото обучение данните за обучението и предоставя дневника на наставника за проверка и заверка;

6. използва отговорно предоставените ресурси – машини, материали, енергия и др.;
7. придобива професионални знания, умения и компетентности в съответствие с ДОС за придобиване на квалификация по професията.

IV. Организиране на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

1. Работодателят заявява писмено пред директора на ЦПО броя на обучаваните лица, професиите и специалностите, по които да се осъществи прием за обучение чрез работа (дуална система на обучение).
2. Директорът на центъра и работодателят съвместно организират информационна кампания за възможностите и изискванията за включване в обучение чрез работа (дуална система на обучение) по заявления от работодателя прием по професии и специалности.
3. Лицето, което желае да се обучава чрез работа, подава писмено заявление пред директора на центъра за включване в обучението.
4. Подборът при приема на обучаваните се извършва съвместно от представители на работодателя/ите и на центъра по разработени от тях критерии.
5. За придобиване на степен на професионална квалификация или на професионална квалификация по част от професията, в подбора при приема участват лица, навършили 16 години, които притежават изискващото се входящо минимално образователно равнище съгласно чл. 8, ал. 4, т. 1, буква г), т. 2, буква д) и т. 3, буква г) от ЗПОО.
6. Директорът на ЦПО обявява списък на лицата, на които ще бъде предложено да сключат трудов договор по чл. 230, ал. 1 от КТ.
7. Работодателят сключва с лицата трудов договор по чл. 230, ал. 1 от КТ за целия срок на обучението по професията и специалността. Трудовият договор се сключва преди началото на обучението.

8. Лицата по т. 7 придобиват статут на обучавани лица в обучение чрез работа (дуална система на обучение) след сключване на трудовия договор по чл. 230, ал. 1 от КТ.
9. За всяко лице по т. 7, което не е навършило 18 години, работодателят подава молба за получаване на разрешение за постъпване на работа съгласно Наредба № 6 от 2006 г. за условията и реда за даване на разрешение за работа на лица, ненавършили 18 години.
10. Работодателят е длъжен да предостави на лицето преди началото на обучението документите по чл. 63, ал. 1 от КТ.

V. Провеждане на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

1. Обучението чрез работа (дуална система на обучение) на лица, навършили 16 години се осъществява през цялата календарта година по график.
2. Графикът за разпределение на учебното време се разработва съвместно и се утвърждава от работодателя/ите и директора на центъра.
3. Обучението чрез работа (дуална система на обучение) на лица, навършили 16 години, се извършва по учебни планове, разработени в съответствие с рамковите програми по чл. 12 от ЗПОО и с държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии и утвърдени от директора на съответната институция.
4. За придобиване на степен на професионална квалификация, учебните програми за теория и практика на професията се разработват в съответствие с резултатите от ученето/ единиците резултати от ученето, определени в ДОС за придобиване на квалификация по професията.
5. За придобиване на професионална квалификация по част от професията, учебните програми за теория и практика на професията се разработват от преподавателите и се утвърждават от директора на центъра след съгласуване с работодателя/ите.

6. Учебните програми за практическо обучение в реална работна среда на лица, навършили 16 години, се разработват съвместно от преподавателите и наставниците и се утвърждават от работодателя/ите след съгласуване с директора на центъра.
7. Учебните програми включват:
  - 7.1. общо представяне на програмата;
  - 7.2. цели на обучението по програмата;
  - 7.3. разпределение на учебното време за обучение по програмата;
  - 7.4. описание на учебното съдържание по програмата;
  - 7.5. критерии и средства за оценяване на очакваните резултати от обучението по програмата.
8. Обучението за придобиване на професионална квалификация в центъра се провежда от преподаватели, назначени от директора на институцията.
9. Директорът на центъра определя преподавател-методик за връзка между работодателя, наставника и обучаващата институция.
10. Работодателят определя работник или служител от предприятието за **наставник**, под ръководството на който се провежда практическото обучение на обучаемия в реална работна среда в предприятието.
11. По време на цялостното практическо обучение в реална работна среда се води Дневник за практическо обучение.
12. Обучаваният вписва в дневника за практическото обучение изучаваните теми, изпълняваните практически задачи, използваните материали, инструменти и машини, усвоените компетентности, възникнали проблеми, а наставникът поставя текущи оценки с качествен показател за изпълнението от обучаемия на възложените задачи и постигнатия напредък.

VI. Оценяване на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

1. Оценяването на резултатите на лица, навършили 16 години по време на обучението в ЦПО, се провежда при условия и по ред, определени в правилника за устройството и дейността на обучаващата институция.
2. Оценяването на резултатите от практическото обучение в реална работна среда е текущо и окончателно.
3. При обучение чрез работа по част от професията с продължителност до една година оценяването на резултатите от практическото обучение е текущо и окончателно.
4. Текущото оценяване се провежда от наставника в съответствие с критериите за оценяване от учебната програма.
5. Наставникът вписва в дневника за практическото обучение текущи оценки с качествен показател.
6. Въз основа на текущите оценки наставникът и преподавателят-методик по професионално обучение определят окончателната оценка по практическото обучение в реална работна среда, която вписват с качествен и количествен показател в протокол.
7. Окончателната оценка се вписва с качествен и количествен показател в дневника за практическото обучение от наставника, а в документацията на институцията от преподавателя-методик.
8. Дневниците за практическото обучение и протоколите с окончателните оценки от практическото обучение в реална работна среда на обучаваните се съхраняват в обучаващата институция.

VII. Завършване и удостоверяване на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

1. Завършването на професионалното обучение чрез работа (дуална система на обучение) се извършва по реда на чл. 33 – 37 от Закона за професионалното образование и обучение.
2. Оценяването при завършването на обучението чрез работа (дуална система на обучение) е по реда на глава трета "Оценяване на резултатите от изпитите за придобиване на професионална квалификация" от Наредба № 1 от 19 февруари 2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.
3. Удостоверяването на завършеното професионално обучение чрез работа (дуална система на обучение) се извършва с документите по чл. 38, ал. 2, т. 2 и 3 и ал. 3 ЗПОО, а съдържанието им се определя с Наредба № 8 от 2016 г. за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование.

VIII. Контрол на организацията и провеждането на обучението чрез работа (дуална система на обучение)

1. Контролът на организацията и провеждането на обучение чрез работа в центъра се осъществяват от директора или определени от него лица.
2. Контролът на организацията и провеждането на практическото обучение чрез работа в предприятието се осъществяват от работодателя или определени от него лица.

IX. Документи в помощ на екипите на ЦПО, извършващи обучението чрез работа (дуална система на обучение):

1. Наредба № 1 от 8.09.2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение), издадена от министъра на

образованието и науката, обн., ДВ, бр. 70 от 11.09.2015 г., в сила от 11.09.2015 г., изм. и доп. ДВ. бр.40 от 15 май 2018 г.;

2. Наредба № 8 от 2016 г. за информацията и документите за системата на предучилищното и училищното образование;
3. Наредба № 2 от 22 юни 2018 г. за документите за професионално обучение на лица, навършили 16 години;
4. Наредба № 1 от 19 февруари 2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация;
5. Наредба № РД-04-4 от 8 ноември 2019 г. за условията и реда за създаване и поддържане на информационна база данни на работодателите, които отговарят на изискванията за участие в партньорства за осъществяване на обучение чрез работа (дуална система на обучение);
6. ДОС за придобиване на квалификация по професии;
7. Образци на документи:
  - Личен картон за проведен курс за професионална квалификация;
  - Протокол за допускане до държавен изпит/изпит за придобиване на професионална квалификация (номенкл. № 3-79);
  - Протокол за дежурство при провеждане на писмен изпит (номенкл. № 3-82);
  - Протокол за резултата от писмен, устен или практически изпит (номенкл. № 3-80);
  - Протокол за оценките от държавния изпит/ изпит за придобиване на професионална квалификация (номенкл. № 3-81В);
  - Регистрационна книга за издадените документи за завършена степен на образование и придобита професионална квалификация (номенкл. № 3-78);

- Регистрационна книга за издадените дубликати на документи за завършена степен на образование и придобита професионална квалификация (номенкл. № 3-73);
- Удостоверение за професионално обучение (номенкл. № 3-37);
- Свидетелство за професионална квалификация (номенкл. № 3-54);
- Дубликат на Свидетелство за професионална квалификация (номенкл. № 3-54А);
- Свидетелство за правоспособност (номенкл. № 3-114);
- Свидетелство за правоспособност по заваряване (номенкл. № 3-116);
- Дневник за практическо обучение.